

УДК 34.01

DOI 10.33244/2617-4154.2(9).2022.36-46

А. В. Жидовцев,*аспірант Навчально-наукового
інституту права,**Державний податковий університет**e-mail: Toxazhi@ukr.nt***ORCID ID 0000-0003-3669-8909**

ІСТОРИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ УСРР–УРСР У 1920-Х – 1930-Х РОКАХ НА ДОНЕЧЧИНІ І ЛУГАНЩИНІ

У статті проаналізовано історіографічну та нормативну базу початку ХХ століття щодо легітимного впровадження інструментів викорінювання національного духу українства на територіях Донеччини і Луганщини.

Обраний для дослідження історичний період з 1920 по 1930 роки показав, що саме в цей час відбувалися системні заходи щодо знищення української національної ідеї та придушення визвольного руху на напрямі до державної самостійності та суверенітету. На основі проаналізованих історико-правових джерел і наукового доробку істориків і правників різних часових періодів, насамперед радянської доби, вироблено ряд авторських висновків щодо реального змістовного наповнення понять «соціалістичний правопорядок», «пролетарське право», «соціалістична законність» тощо.

Грунтуючись на досліджених історико-правових джерелах, висловлюємо своє ставлення до процесів становлення вертикалі влади у новій соціалістичній державі, напрацювання соціалістичних методів та інструментів впливу на суспільство. У контексті зазначеного подається авторський аналіз результатів застосування органами юстиції і правопорядку карально-репресивних заходів на територіях Донеччини та Луганщини у перші роки становлення радянської держави.

Зосереджено увагу на сутнісному наповненні як офіційних документів, якими обґрунтовувалась правомірність і законність застосування органами юстиції і правопорядку карально-репресивних інструментів, так і наукового доробку науковців радянської доби з урахуванням тоталітарної цензури та посиленого політико-правового контролю за недопущенням висловлення суджень, які не відповідають вимогам соціалістичного правопорядку.

Доведено, що сутністю державно-правової політики періоду 1920–1930 років було викорінювання зі свідомості українців-переселенців з різних регіонів, насамперед із

Західної України, національного духу, етнічної ідентичності та асиміляції в штучно створену категорію – радянський народ.

Ключові слова: органи юстиції, соціалістична законність, соціалістичний правопорядок, органи НКВС-МВС, суддівська система.

Метою статті є історико-правове обґрунтування особливостей функціонування карально-репресивної системи в 1920–1930 роках на прикладі Донецької та Луганської областей.

Постановка проблеми. Незважаючи на наявність значного масиву історичних, правових наукових джерел, якими різноаспектно досліджено становлення карально-репресивного режиму соціалістичної системи під гаслами дотримання прав людини, утвердження законності і правопорядку, залишаються недостатньо вивченими результати запровадження таких заходів на окремих територіях сучасної України. Саме тому нами для фахового історико-правового дослідження системи функціонування органів юстиції, НКВС-МВС та суду обрано терени Донеччини і Луганщини у перше десятиріччя утворення СРСР. Особливу увагу акцентовано на дослідженні процесів примусового переселення українців на зазначені території та посилення правового тиску на людей з метою максимального відокремлення від тих місцевих традицій і звичаїв, яких дотримувалися переселенці до зміни місця проживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійснена нами авторська вибірка наукових публікацій з обраної тематики показала, що загальнотеоретичні аспекти функціонування держави, права та правоохоронних структур і юстиції, зокрема, розглядали в своїх роботах такі радянські правознавці: К. А. Архипов, М. А. Рейснер, П. І. Стучка, Є. Б. Пашуканіс, Д. І. Курський, Я. М. Магазінер, а також представники історичної та правової науки періоду української незалежності, зокрема Ю. Шаповал, В. Пристайко, В. А. Золотарьов, В. П. Степкін та інші.

Виклад основного матеріалу. Обрана тематика дослідження, зважаючи на її міждисциплінарний характер, вимагає ґрунтовного історико-правового аналізу як офіційних документів тогочасних органів влади й управління, так і вивчення та критичного авторського осмислення наукового доробку представників правничої та історико-філософської шкіл. При цьому потрібно мати на увазі, що так звані «пролетарський правопорядок», «пролетарське право», «соціалістична законність» тощо набули в досліджуваний період повномірною і всеохоплюючою змісту, закладеного у сутність встановленого правового та державного режиму – диктатури пролетаріату. За таких умов мусимо здійснити об'єктивний аналіз наукових публікацій з цих питань і правових документів, датованих обраними часовими рамками, насамперед тих, що відображали реальну сутність здійснюваних державою заходів для встановлення й утвердження соціалістичного правопорядку.

Реалізуючи в цілому завдання наукового дослідження, першочергово керуємося основоположними конституційними принципами щодо забезпечення прав людини на всіх етапах державотворення. У цьому зв'язку посилаємося до статті 11 Конституції України, де зазначено, що «держава сприяє консолідації та розвитку української нації,

її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [1].

Здійснена нами авторська наукова розвідка історіографічного масиву показала, що внутрішнє наповнення і характер правових засад діяльності органів юстиції Донбасу впродовж 1920–1930 років відзначалися рядом особливостей. Поточним узагальненням і важливим аспектом є те, що в рамках цього дослідження не зможемо чітко охопити зазначений часовий період, оскільки всі події розглядатимемо й аналізуватимемо в діалектичному зв'язку. Саме з цієї причини звернення до окремих подій чи офіційних документів може не вкладатися в обрані в дослідженні часові терміни.

В. В. Землянська, досліджуючи кримінально-процесуальне законодавство Центральної Ради, гетьманату Скоропадського та Директорії, проаналізувала окремі аспекти історії української прокуратури у період 1917–1921 рр. На думку науковиці, на початковому етапі органи прокуратури керувалися законами колишньої Російської імперії та Тимчасового уряду. Однак їм на заміну поступово надходили нормативно-правові акти, ухвалені урядами Центральної Ради, Гетьманату та Директорії, які закріпили ряд положень, відмінних від царського російського законодавства, і стали принципово новими на той час. Ці положення пізніше знайшли своє відображення у кримінально-процесуальному законодавстві Української Радянської Соціалістичної Республіки [2, с. 161].

К. А. Архипов основним аспектом у діяльності правоохоронних органів розглядав не законність, а революційну доцільність, яка не фіксується законом [3, с. 41], М. Рейснер розвивав ідею про те, що основою радянського правопорядку є пролетарське право [4, с. 198], П. І. Стучка також характеризував радянське право як «пролетарське право» [5, с. 70]. При цьому він наголошував, що державна влада повинна діяти завдяки організованим методам застосування загальних наказів (законів) і їх застосування через особливі судові органи. Згідно з цією концепцією «першопочатковою державною владою була фактична сила», і лише згодом, з остаточним формуванням класів, вона набула характеру нормованого примусу з використанням публічної влади та її матеріальних додатків: армії, поліції тощо.

Значну увагу розробці концепції радянського «соціалістичного права» приділяв Є. Б. Пашуканіс. На думку науковця, під «соціалістичним правом» як «знаряддям політики пролетаріату» варто розуміти систему норм права, що встановлюються органами диктатури пролетаріату [6, с. 14].

Д. І. Курський наголошував, що в умовах диктатури пролетаріату діє «пролетарське комуністичне право» і тут немає місця для «норм, подібних Habeas Corpus», для визнання та захисту прав і свобод індивіда [7, с. 41, 56].

Я. М. Магазінер у праці «Общая теория права на основе советского законодательства» (1925 р.) зауважив, що в радянській державі різні органи влади мали різну силу авторитету, тобто право підкоряти своїм велінням як громадян держави, так і посадових осіб. Він також відстоював думку про те, що держава утверджує свою владу завдяки примусу та закону. Відповідно, державний примус юридично

здійснюється завдяки кримінальним покаранням, спрямованим на особу чи майно громадян, наприклад тяжкі роботи, тривале ув'язнення, значні штрафи. Також влада задіює адміністративний примус (арешт, штраф тощо) [8, с. 210].

Отже, на думку науковця, формувалася ієрархія влади, тобто система старшинства й підлеглості одних властей іншим у вигляді щаблів, згідно з якими відбувається зростання авторитету та сили органів влади. Відповідно, чим вище влада згідно з цією ієрархією, тим більшою є сила її велінь, тобто юридична сила її актів [8, с. 74, 75].

Проте, незважаючи на ідейно-політичну обмеженість, праці радянських правознавців 1920-х років нерідко мали концептуальний характер і містили ряд глибоких думок і узагальнень. Так, наприклад, у працях Є. Пашуканіса, П. Стучки, М. Рейснера та інших радянських правознавців можна віднайти оригінальні висновки, що ґрунтуються на ретельному дослідженні права як соціокультурного явища.

Проведене нами дослідження показало, що між провідними вченими-юристами велися гострі дискусії, оскільки кожен з них (у межах загальної марксистської методології) обґрунтовував власне розуміння права (Є. Б. Пашуканіс – «мінову концепцію», П. І. Стучка – соціологічні ідеї про право, М. Рейснер – психологічне розуміння права тощо. О. Е. Лейст також поділяв їх погляди, про що описав у своєму науковому доробку) [9, с. 238].

Крім загального наукового аналізу «соціалістичної законності», піддавалися дослідженню сторони кримінального обвинувачення і державного захисту. Безпосередня діяльність прокурорів, суддів, слідчих, захисників та інших представників органів юстиції у контексті КПК УРСР (УСРР) у редакції 1927 року проаналізована М. А. Чельцовим-Бебутовим.

Досліджуючи проблеми притягнення підсудного до встановленої законом відповідальності, науковець зазначає, що під час здійснення правосуддя може мати місце протидія йому шляхом ухилення обвинуваченого від слідства та суду або шляхом приховування слідів вчиненого злочину [10, с. 205–206].

Окремо варто зазначити вклад у правничу науку М. В. Кожевникова й Д. С. Карева, які приділили значну увагу дослідженню проблем судоустрою та діяльності судів УРСР і Донбасу.

Д. С. Карев у роботі «Організація суду і прокуратури в СРСР» зазначає, що свої функції щодо здійснення вищого нагляду за точним виконанням законів прокурор виконує в різних формах, різними методами, але за усією різноманітністю форм і методів прокурорської діяльності сутність її незмінна, прокурор завжди залишається охоронцем законності. При цьому способами, за допомогою яких прокурор виявляє зазначені порушення закону, є сигнали друку, скарги і заяви громадян, повідомлення посадових осіб, матеріали ревізій та обстеження. На думку цього дослідника, прокуратура у своїй роботі повинна спиратися на різні державні органи, відомчі контрольно-інспекторські органи, профспілкові інспекції, і в жодному разі не повинна їх замінювати (переклад авт.) [11].

Дещо пізніше висловлює свої висновки щодо діяльності судових органів М. В. Кожевников, який, оцінюючи діяльність радянського суду у 1941–1945 роки,

посилається на те, що «не вистачає необхідних даних, що дозволили б найбільш повно викласти історію суду вказаного періоду» [12, с. 345].

На нашу думку, висловлене науковцем судження містить завуальовану критику тогочасної системи як судоустрою, так і правової охорони, але з причини небезпеки бути підданому репресіям він не вдається до відкритої критики державної політики у сфері захисту та дотримання прав людини.

Проведене нами поглиблене вивчення наукового доробку тих подій, що передували досліджуваному періоду, а також тих, що послідували за роками, на яких ми акцентували науковий фокус, показало, що всі без виключення наукові дослідження обрамлені усталеною, підсиленою фізичними репресіями політико-ідеологічною формою, яка не мала об'єктивної можливості вийти за межі понять «соціалістична законність», «пролетарське право» тощо.

Проблеми діяльності правоохоронних органів України в 1920-х роках почали привертати увагу дослідників від середини 1980-х років. Зокрема, 1987 року в Харківському юридичному інституті С. І. Власенком була захищена дисертація на тему «Правоохоронні органи УРСР в період відбудови народного господарства (1920–1925 рр.)», яка значною мірою ґрунтувалася на радянській правовій доктрині щодо ролі та місця правоохоронних органів у суспільстві та державі [13].

В умовах української незалежності науковці отримали повну свободу думки, чим пояснюється значний дослідницький інтерес усіх періодів існування СРСР. Більше того, дослідженню піддавалися усі сторони й аспекти життя людей в умовах радянського тоталітарного режиму.

У цьому зв'язку зазначаємо, що досліджуваному явищу прямо чи опосередковано присвятили свій науковий доробок плеяда сучасних українських науковців, серед яких історики та юристи. У загальному масиві опрацьованого матеріалу вирізняємо праці І. Біласа, В. Власенка, В. Даниленка, С. Кульчицького, О. Мироненка, В. Пристайко, В. Раннева, І. Усенка, Ю. Шаповала, А. Шевченка, А. Чайковського, В. Щербатюка, О. Ярмиша та інших, в яких проаналізовано історико-правові аспекти як антигуманної політики тогочасної держави, так і роль правоохоронних і судових органів у проведенні масових репресій. У проаналізованих працях надається історико-правова оцінка їх місцю у механізмі провадження репресивно-каральних заходів.

Крім того, у науковому доробку О. К. Міхеєвої детально висвітлено процес діяльності правоохоронних органів Донбасу, зокрема юстиції, періоду 1920-х років [14].

Досліджуючи динаміку кримінальної злочинності на Донбасі в 1920-х роках, О. К. Міхеєва зазначає, що «паралельно з формуванням нарсудів відбувалося становлення системи революційних трибуналів, створення яких, нагадаємо, також було започатковано першим декретом про суд. В умовах неврегульованості відносин між Україною та Росією більшість російських положень про ревтрибунали автоматично розповсюджувалися на всю територію УСРР. Саме українська діяльність щодо створення ревтрибуналів та народних судів розпочалася на підставі «Тимчасового положення про народні суди та революційні трибунали УСРР» від 19 лютого 1919 р. За цим положенням ревтрибунали створювалися в усіх губернських містах України, по

одному на кожну губернію. Склад їх призначався місцевими Радами та губвиконками. До складу ревтрибуналу входили голова та два члени (один з них був із складу місцевої надзвичайної комісії). У Донецькій губернії ревтрибунал був створений у м. Бахмут. Звіти про свою діяльність Донецький губревтрибунал подавав у Верховний трибунал УСРР, Донецький губернський відділ юстиції та відділ управління губвиконкому. Верховний трибунал передавав дані до ВУЦВК та копію в Народний комісаріат юстиції (НКЮ) УСРР» [14].

Досліджуючи долі відповідальних працівників ЧК-ГПУ-НКВД в Україні, роль, яку відігравали вони в утвердженні тоталітарного режиму, Ю. Шаповал, В. Пристайко та В. Золотарьов зазначають, що показовою щодо усього є «Докладная записка о результатах работы по вскрытию украинского контрреволюционного подполья по Украине в связи с делом «СВУ». Цей досить великий за обсягом документ містить підсумки роботи ГПУ в тодішніх окружних центрах України і переконливо засвідчує, що основний цілеспрямований удар організатори справи «СВУ» спрямували проти української інтелігенції, причому не тільки старої. Навіть на Луганщині викрили «контрреволюційне шовіністичне угруповання». Але з кого? Зрозуміло, з учителів української мови, які створили «гурток українізаторів». Як зазначено, «група мала своєю метою організувати навколо себе українців-шовіністів, впливати на вчительство та студентство» [15].

А. Є. Шевченко, досліджуючи організаційно-правові аспекти становлення та адміністративної діяльності спеціальних підрозділів НКВС України на транспорті наприкінці 20-х – середині 40-х рр., зазначає, що з метою встановлення охорони порядку на залізничних і водних шляхах Постановою республіканського уряду від 5 червня 1921 р. «Про залізничну і водну міліцію» в УСРР була створена залізнична міліція. Основною причиною реорганізації міліції в руслі військового будівництва стало те, що попередні структури, створені в період «боротьби з контрреволюцією», були перенесені зі старого бюрократичного апарату з усіма його особливостями. Зазначимо, такі елементи правоохоронного механізму, як управління (всіх рівнів) залізничної і водної міліції, виявилися малоєфективними, інертними, неініціативними [16].

Тема функціонування органів державної безпеки Донеччини розглядається у виданні І. І. Кулаги та В. В. Зуєва. Науковці, ґрунтуючись на значній документальній основі, досить яскраво показали тісну взаємодію Сталінського (Донецького) управління НКВС із «двійкою» на рівні прокурора СРСР і Наркома внутрішніх справ СРСР та «трійками» на місцевому рівні. Зокрема, Сталінське (Донецького) управління НКВС регулярно надсилало до Москви висновки щодо завершених слідчих справ на осіб, звинувачених у шпигунській і шкідницькій діяльності [17].

О. М. Литвак дослідив характер політичного терору як форми здійснення державного примусу, що був уособлений у «диктатурі пролетаріату», про що йшлося у праці, присвяченій державному впливу на злочинність з позицій кримінологічно-правового аналізу. Науковець у своїй праці «Державний вплив на злочинність: кримінологічно-правовий аналіз» вказує, що одним із чинників, які створюють серйозну загрозу розвитку держави, є злочинність як порівняно масове явище, що

складається із сукупності передбачених кримінальними законами вчинків, вчинених на певній території упродовж певного часу [18, с. 8].

В. М. Щербатюк, досліджуючи ситуацію за наслідками утвердження радянської тоталітарної влади в Україні 1917–1933 років, зазначає, що у січні 1930 р. масовою стала втеча селян у міста, на будови і шахти Донбасу. Щоб оволодіти ситуацією, в грудні 1932 р. на загальносоюзному рівні запровадили паспортну систему з обов'язковою пропискою. Проте у селах паспорти не видавали. Отже, сільські жителі адміністративно прикріплювалися до колгоспів. Упродовж 1917–1933 рр. терор утвердився як засіб державного управління радянської системи. У новопосталій СРСР одних громадян знищували, інших намагалися зламати назавжди [19].

О. Петасюк у публікації «Проблема терору в контексті актуальних акцентів сучасного цивілізаційного розвитку» наводить слова М. Горького, який пояснював жорстокість російської революції тим, що недавній раб (збірне поняття народних мас) став найрозбещенішим деспотом, як тільки отримав можливість бути владикою свого ближнього. Нам залишилося у спадок одне із найстрашніших наслідків червоного терору – люмпенство – люди, позбавлені реальних прав, приватної власності, релігійної віри, які здатні тільки на критиканство, які забули, що, крім прав у демократичному суспільстві, у них є ще й обов'язки [20].

А. Чайковський, характеризуючи історію архівної справи НКВС 1938–1960 років, зазначає, що «паралельно в роботі архівів усе більше посилюється утаємниченість. В умовах СРСР останнє спостерігалось за участю Наркомату (Міністерства) внутрішніх справ (НКВС – МВС). Офіційний початок цьому було покладено у 1938 р. З одного боку, подібний підхід диктувався суспільно-політичною ситуацією, що мала місце у цей період в країні, з іншого – відомчим досвідом архівної справи, насамперед у сфері збирання, обробки і забезпечення секретності щодо наявної інформації» [21].

В. Греченко, аналізуючи процеси становлення та організації міліції в 1917–1930 роках, зазначає, що формування української міліції проходило у досить важких умовах: не вистачало кадрів, надзвичайно слабкою була матеріально-технічна база. Необхідно зазначити, що доволі часто міліція використовувалася радянськими органами саме як каральний інструмент, повноваженням превентивного характеру увага не приділялася. Але все ж основною функцією міліції було забезпечення правопорядку, захист громадян від злочинності. І цю функцію вона, незважаючи на труднощі, виконувала та вважала пріоритетною [22, с. 15].

На підтвердження висловленого науковцем судження наводимо висновки О. Козинець та А. Лось у статті «Напрями діяльності правоохоронних органів (міліції) в 1920–1930 роках», де автори зазначають: «Незважаючи на труднощі становлення міліції як стабільного, постійно діючого та ефективного правоохоронного органу радянського періоду, необхідно зазначити, що все ж основними напрямками діяльності міліції в період від 1917 р. до 1930 р. були: боротьба з бандитизмом, зі злочинами проти власності, спекуляцією, охорона громадського порядку, забезпечення безпеки населення, боротьба з безпритульністю, а також запобігання правопорушенням, що вчиняються неповнолітніми тощо» [23, с. 186].

Висновки. Поточним підсумком до зазначеного вище є те, що досліджуваний науковий спадок юридичної науки у 1920–1930 роки, як і раніше, характеризувався яскраво вираженою ідеологічною заангажованістю і відповідав офіційній лінії марксистсько-ленінської ідеологічно-орієнтованої правової теорії. Проте упродовж зазначеного періоду вийшли друком ряд праць, які й дотепер зберігають наукову цінність для дослідників, оскільки містять велику кількість джерел і вирізняються глибоким історичним та правовим аналізом документальної спадщини.

У цілому варто підсумувати, що, незважаючи на досить значний обсяг наявної літератури з цієї тематики, ступінь вивчення правових засад діяльності органів юстиції Донбасу впродовж 1920–1930 років залишається недостатнім і потребує ще подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Землянська В. В. Кримінально-процесуальне законодавство Центральної Ради, гетьманату Скоропадського та Директорії: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Л., 2002. 191 с.
3. Архипов К. А. Понятие закона. *Советское право*. 1924. № 2. С. 41–72.
4. Рейснер М. А. Наше право, чужое право, общее право. М.: Госиздат, 1925. 276 с.
5. Стучка П. И. Мой путь и мои ошибки. *Советское государство и революция права*. 1931. № 5–6. С. 67–97.
6. Пашуканис Е. Б. Государство и право при социализме. *Советское государство*. 1936. № 3. С. 10–19.
7. Курский Д. И. Избранные статьи и речи. М.: Юридическое изд-во Министерства юстиции СССР, 1948. 198 с.
8. Магазинер Я. М. Избранные труды по общей теории права / отв. ред. А. К. Кравцов. СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. 352 с.
9. Лейст О. Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права. М.: ИКД «Зерцало-М», 2002. 288 с.
10. Чельцов-Бебутов М. А. Советский уголовный процесс. Х., 1929. 338 с.
11. Карев Д. С. Организация суда и прокуратуры в СССР. Минск, 1960. С. 175–176.
12. Кожевников М. В. История советского суда / под ред. И. Т. Голякова. М.: Юридическое изд-во министерства юстиции СССР, 1948. 376 с.
13. Власенко С. І. Правоохоронні органи УРСР в період відбудови народного господарства (1920–1925 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Х., 1987. 16 с.
14. Міхеєва О. К. Кримінальна злочинність і боротьба з нею в Донбасі (1919–1929). Донецьк: Східний видавничий дім, 2004. 248 с.
15. Шаповал Ю. І., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. Київ: Абрис, 1997. 608 с.

16. Шевченко А. С. Організаційно-правові аспекти становлення та адміністративної діяльності спеціальних підрозділів НКВС України на транспорті у кінці 20-х – середині 40-х рр. XX ст.: монографія. К.: Національна академія наук України, інститут історії України, 2005. 472 с.
17. Кулага І. І., Зуєв В. В. Органи державної безпеки в Донецькій області: спогади, факти, документи. Донецьк: ТОВ «Алан», 2002. 400 с.
18. Литвак О. М. Державний вплив на злочинність: кримінологічно-правове дослідження. К.: Юрінком Інтер, 2000. 280 с.
19. Щербатюк В. М. Утвердження радянської тоталітарної влади в Україні 1917–1933 рр. та її наслідки. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2009. № 1. С. 157–164. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_2009_1.pdf
20. Петасюк О. Проблема терору в контексті актуальних акцентів сучасного цивілізаційного розвитку. URL: https://drive.google.com/file/d/1n4mlPTMkCOskkM-HTFn_ifCBF5emfx7J/view
21. Чайковський А. С. Архіви України у 1938–1960 рр.: історія питання. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2014_2_29
22. Греченко В. Організація міліції Української Соціалістичної Радянської Республіки у 1931 р. *Форум права*. 2019. № 54 (1). С. 14–22.
23. Козинець О., Лось А. Напрями діяльності правоохоронних органів (міліції) в 1920–1930 роках. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 183–187.

REFERENCES

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k/96-BP. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. No. 30. Art. 141.
2. Zemlyanska V. V. Criminal procedural legislation of the Central Rada, the Skoropadsky Hetmanate and the Directory: Diss... Cand. law Sciences: 12.00.01. L., 2002. 191 p.
3. Arkhipov K. A. Concept of law. Soviet law. 1924. No. 2. P. 41–72.
4. Reisner M. A. Our law, other people's law, common law. M.: Gosizdat, 1925. 276 p.
5. Stuchka P. I. My way and my mistakes. The Soviet state and the legal revolution. 1931. No. 5–6. P. 67–97.
6. Pashukanis E. B. State and law under socialism. Soviet state. 1936. No. 3. P. 10–19.
7. Kursky D. I. Selected articles and things. M.: Legal Publishing House of the Ministry of Justice of the USSR, 1948. 198 p.
8. Magaziner Y. M. Selected works on the general theory of law / op. ed. A. K. Kravtsov. St. Petersburg: Publishing House of R. Aslanov "Legal Center Press", 2006. 352 p.
9. Leist O. E. The essence of law. Problems of the theory and philosophy of law. M.: "Zertsalo-M" ICD, 2002. 288 p.
10. Cheltsov-Bebutov M. A. Soviet criminal process. Kh., 1929. 338 p.

11. Karev D. S. Organization of the court and prosecutor's office in the USSR. Minsk, 1960. P. 175–176.
12. Kozhevnikov M. V. History of the Soviet Court / sub. ed. I. T. Golyakova. M.: Legal Publishing House of the Ministry of Justice of the USSR, 1948. 376 p.
13. Vlasenko S. I. Law enforcement agencies of the Ukrainian SSR during the period of reconstruction of the national economy (1920–1925): author's abstract. thesis for obtaining sciences. candidate degree legal Sciences: spec. 12.00.01. Kh., 1987. 16 p.
14. Mikheeva O. K. Criminal crime and the fight against it in Donbas (1919–1929). Donetsk: Eastern publishing house, 2004. 248 p.
15. Shapoval Yu. I., Prystayko V., Zolotaryov V. Cheka-GPU-NKVD in Ukraine: persons, facts, documents. Kyiv: Outline, 1997. 608 p.
16. Shevchenko A. E. Organizational and legal aspects of the establishment and administrative activity of special divisions of the NKVD of Ukraine on transport in the late 20s – mid-40s of the 20th century: monograph. K.: National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine, 2005. 472 p.
17. Kulaga I. I., Zuev V. V. State security bodies in the Donetsk region: memories, facts, documents. Donetsk: "Alan" LLC, 2002. 400 p.
18. Litvak O. M. State influence on crime: a criminological and legal study. K.: Yurinkom Inter, 2000. 280 p.
19. Shcherbatiuk V. M. The establishment of Soviet totalitarian power in Ukraine 1917–1933 and its consequences. Bulletin of the Academy of Labor, Social Relations and Tourism. 2009. №. 1. P. 157–164. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_2009_1.pdf
20. Petasiuk O. The problem of terror in the context of current accents of modern civilizational development. URL: https://drive.google.com/file/d/1n4mlPTMkCOskkM-HTFn_ifCBF5emfx7J/view
21. Tchaikovsky A. S. Archives of Ukraine in 1938–1960: history of the issue. Legal journal of the National Academy of Internal Affairs. 2014. No. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2014_2_29
22. Grechenko V. The Organization of the Militia of the Ukrainian Socialist Soviet Republic in 1931. Law Forum. 2019. No. 54 (1). P. 14–22.
23. O. Kozynets, A. Los. Activities of law enforcement agencies (police) in 1920–1930. Entrepreneurship, economy and law. 2021. No. 1. P. 183–187.

A. Zhydovtsev. Historical and Legal Characteristics of the Activities of the Justice Bodies of the Ukrainian SSR–USSR in the 1920s and 1930s in Donetsk and Luhansk Regions

*Historical and legal characteristics of the activities of the justice bodies of the Ukrainian SSR–USSR in the 1920s and 1930s in Donetsk and Luhansk regions*The article analyzes the historiographical and normative base of the early twentieth century on the legitimate introduction of tools to eradicate the national spirit of Ukrainians in the territories of Donetsk and Luhansk. The historical period chosen for the study from 1920 to 1930 showed that it was

at this time that systematic measures were taken to destroy the Ukrainian national idea and suppress the liberation movement towards state independence and sovereignty. On the basis of the analyzed historical and legal sources and scientific achievements of historians and lawyers of different time periods, first of all the Soviet era, a number of author's conclusions on the real content of the concepts "socialist law", "proletarian law", "socialist legality" etc. were made. Based on the studied historical and legal sources, the author expresses his attitude to the processes of formation of the power vertical in the new socialist state, the development of new, now socialist methods and tools to influence society. In the context of the above, the author's analysis of the results of the application of punitive and repressive measures by the bodies of justice and law enforcement in the territories of Donetsk and Luhansk regions in the first years of the attitude of the Soviet state is presented. Attention is focused on the essential content of both official documents, which substantiated the legality and legitimacy of the use of punitive and repressive instruments by the judiciary and law enforcement agencies, and the scientific achievements of Soviet scientists, taking into account totalitarian censorship and enhanced political and legal control. socialist law and order. It is proved that the essence of the state and legal policy of the period 1920–1930 was the eradication from the consciousness of Ukrainian immigrants from different regions, primarily from Western Ukraine, national spirit, ethnic identity and assimilation into an artificially created category – the Soviet people.

Keywords: *justice bodies, socialist legality, socialist law and order, NKVD-MIA bodies, judicial system.*

Стаття надійшла до редколегії 10 листопада 2022 року